

ФОРМУВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Анотація. У статті досліджується інноваційні підходи до формування полікультурності майбутніх фахівців з образотворчого мистецтва в системі їх професійного підготовки, а також визначено сутність та шляхи формування полікультурності майбутніх фахівців на етапі сучасного розвитку освіти; розглянуто поняття «полікультурність», «формування полікультурності», «формування полікультурності майбутніх фахівців образотворчого мистецтва». Проаналізовано структуру сприяння формування полікультурності майбутніх фахівців, що базується на основних завданнях в організації навчально-виховного процесу вищого навчального закладу. У дослідженні робиться висновок про необхідність надання теоретичного та методичного забезпечення навчально-виховного процесу формування полікультурності майбутнього фахівця з образотворчого мистецтва.

Ключові слова: формування полікультурності, інноваційні підходи щодо формування полікультурності, навчально-виховний процес вищого навчального закладу.

POLYCULTURAL FORMATION OF FUTURE PROFESSIONALS

Summary. The article explores innovative approaches to the formation of multiculturalism of future specialists in fine arts in the system of their professional training, as well as defines the nature and ways of forming the multiculturalism of future specialists at the stage of modern education development; the concepts of «multiculturalism», «formation of multiculturalism», «formation of multiculturalism of future specialists of fine arts» are considered. Future practitioners of fine arts, as representatives of such a civil society, need training and nurturing the capacity for intercultural and interethnic tolerant communication to adapt in today's multicultural environment. That is why one of the urgent tasks of Ukrainian society, and therefore of the educational environment, is the need for the future educational specialist of the fine arts to pay attention to the formation of such competence. Therefore, one of the urgent tasks of Ukrainian society is the need for the educational process of the future specialist in fine arts to pay attention to the formation of such competence. It is the educational process in educational institutions of Ukraine, in particular in higher educational establishments, that should be aimed at forming the personality of future specialists of fine arts, who acquire deep professional knowledge and skills, with a high level of multiculturalism. Moral and spiritual values, which are the basis of life regardless of race, nationality, denomination, religion or place of residence, should be an important component in the training of future professionals; development of individuality capable of equal coexistence in the conditions of multicultural society of Ukraine, formation of a person ready for constructive interaction in the aspect of understanding with all participants of the pedagogical process, and to implementation of intercultural communication on the basis of mutual understanding, mutual respect, tolerance. The structure of facilitation of formation of polyculture of future specialists is analyzed, based on the main tasks in organization of educational process of higher educational institution.

Keywords: formation of multiculturalism, innovative approaches to the formation of multiculturalism, educational process of higher education.

Постановка проблеми. В сучасному українському поліетнічному просторі нагальною є проблема формування полікультурності громадян держави. Майбутні фахівці з образотворчого мистецтва як представники такого громадянського суспільства потребують навчання та виховання здатності до міжкультурної та міжетнічної толерантної комунікації для адаптації у сучасному мультикультурному середовищі. Саме тому одним із нагальних завдань українського суспільства, а відтак – і освітянського середовища є потреба в навчально-виховному процесі майбутнього фахівця з образотворчого мистецтва звертати увагу на формування такої компетентності. Вирішення проблеми формування полікультурності майбутнього фахівця образотворчого мистецтва актуалізується ще тим, що їх полікультурні знання та цінності повинні транслюватися у процесі майбутньої професійної діяльності.

Особливе місце у формуванні полікультурності майбутніх фахівців посідає декоративно-прикладне мистецтво народів світу, виховний вплив творів якого зумовлений рядом факторів, а саме:

- нерозривністю зв'язків із життям і побутом людини;
- яскравістю виявлення як особливостей нації, локальних відмінностей етнографічних груп, так і спільних рис у декоративній творчості народів Європи і всього людства;
- невіддільністю від матеріальної культури певної епохи, історико-культурних традицій кожного народу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових досліджень свідчить, що проблема формування полікультурності майбутніх фахівців з образотворчого мистецтва в системі їх професійного підготовки розглядалася у дослідженнях багатьох науковців, а саме: О. Асмолова, Н. Бакшеева, Дж. Верна, І. Васютенкова,

О. Гуренко, Т. Гурьянова, Р. Кравец, М. Каган, В. Кан-Калик, Д. Леонтьев, О. Пономарьова, М. Симоненко, О. Рудницької, Л. Чередниченко, О. Щеглова та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Науково ваговою є потреба в удосконаленні процесу формування полікультурності майбутніх фахівців вищих навчальних закладів та аналіз реального стану навчально-виховної роботи. Також новизна дослідження коригується наявністю форм та методів полікультурного виховання і водночас відсутністю єдиного алгоритму формування полікультурності майбутніх фахівців.

Мета статті: проаналізувати проблему формування полікультурності майбутніх фахівців з образотворчого мистецтва, визначити сутність та структуру формування полікультурності майбутніх фахівців з образотворчого мистецтва та розкрити зміст основних термінологічних категорій «полікультурність», «формування полікультурності», «формування полікультурності майбутніх фахівців образотворчого мистецтва».

Виклад основного матеріалу. Характерною особливістю розвитку сучасного суспільства є процеси глобалізації та інтеграції населення, прискорення міжетнічної та міжкультурної комунікації. Ці чинники роблять культуру багатьох суспільств і країн, зокрема таких, що раніше були монокультурними, більш різноманітною, тому для успішного розвитку українського суспільства необхідні розробки й напрацювання технологій формування навичок культури міжнаціональної взаємодії.

На нашу думку, саме навчально-виховний процес у закладах освіти України, зокрема у вищих навчальних закладах має бути спрямованим на формування особистості майбутніх фахівців образотворчого мистецтва, котрий набуває глибокі професійні знання і вміння, з високим рівнем полікультурності. Ваговою складовою у підготовці майбутніх фахівців мають бути морально-духовні цінності, що є основою життєдіяльності незалежно від раси, національності, конфесійних релігій чи місця проживання; розвиток індивідуальності, спроможної до рівного співіснування в умовах полікультурного суспільства України, формування особистості готової до конструктивної взаємодії в аспекті порозуміння з усіма учасниками педагогічного процесу, так і до здійснення міжкультурної комунікації на засадах взаєморозуміння, взаємоповаги, толерантного ставлення до представників різних соціокультурних спільнот.

Можливість формування полікультурної особистості в системі вищої педагогічної освіти виходить зі специфіки діяльності, де професійно-педагогічна підготовка спрямована на виконання функціональних ролей: виконавця, просвітителя, педагога. Орієнтація на традиційну знанневу парадигму поступається місцем формуванню фахівця, який володіє ключовими компетенціями, що включають у себе елементи полікультурної освіти. Базовим ядром цього процесу стає полікультурний компонент, реалізація якого сприяє інтеграції особистості в єдиний світовий культурний простір.

Як підкреслює О. Щеглова, полікультурна компетентність – це комплексна якість осо-

бистості, яка формується в процесі професійної підготовки на основі толерантності, що характеризується усвідомленням власної багатокультурної ідентичності, проявляється в здатності розв'язувати професійні завдання конструктивної взаємодії з представниками інших культурних груп.

О. Щеглова називає такі компоненти полікультурної компетентності майбутнього фахівця, а саме:

- когнітивний, спрямований на засвоєння образів і цінностей світової культури, культурно-історичного й соціального досвіду різних країн і народів;

- ціннісно-мотиваційний, спрямований на формування ціннісно-орієнтованої і соціально-настановної готовності студента до міжкультурної комунікації й обміну, розвиток толерантності стосовно представників інших культурних груп;

- діяльнісно-поведінковий, спрямований на розвиток здатності до розв'язання професійних завдань під час взаємодії із представниками різних культурних груп [4, с. 94].

Науковець І. Васютенкова визначає полікультурну компетентність як інтегративну характеристику, що відображає здатність здійснювати політику полілінгвізму в полікультурному просторі; як систему якостей, що допомагають орієнтуватися в культурних відносинах рідної та іншомовної країни, забезпечують досягнення мети виховання культурної людини. І. Васютенкова пропонує таку структуру полікультурної компетентності, як:

- професійний компонент – культура спілкування, методична, інформаційна, рефлексивна культури;

- культурологічний компонент – знання й розуміння рідної, світової, іншомовної культур, культури міжкультурного спілкування;

- особистісний компонент – сукупність якісних характеристик, що відображають моральну позицію, яка пронизує всі складові полікультурної компетентності [1, с. 19].

Тому під формуванням полікультурності особистості будемо розуміти процес поступового вироблення у структурі особистості інтелектуальних, ціннісних та поведінкових проявів з метою засвоєння взірців і цінностей національної та світової культури, здійснення міжкультурної взаємодії, розуміння інших культур, толерантного ставлення щодо їх носіїв.

До процесу формування компетентності майбутнього фахівця образотворчого мистецтва належить ціннісне ставлення до людей, незалежно від раси, національності, соціального стану, політичної чи релігійної орієнтації, культурної належності. Для вдалого здійснення завдань щодо виховання толерантності використовують чималі діапазон усіляких форм і методів у підготовці майбутніх фахівців у навчально-виховному процесі вивчення «декоративне прикладного мистецтва». Такі форми роботи, як «майстер-клас», «круглий стіл» та відвідування виставок, музеїв які сприяють у підготовці майбутнього фахівця формувати практичні навички толерантної взаємодії, розвивати полікультурну компетентність.

Тому саме «Декоративне прикладне мистецтво» в мистецькій освіті є специфічною формою

суспільної свідомості, толерантного ставлення та естетичної діяльності людини, що виступає засобом зберігання і передавання раціонального й емоційного досвіду людства. Не підлягає сумніву практично невичерпна роль мистецтва в педагогічній освіті. Наголошуючи на полікультурності мистецтва, зазначимо, що воно виконує функцію ознайомлення з мистецтвом інших країн, взаємопроникнення та взаємозбагачення мистецтва України та мистецьких скарбів народів світу.

Полікультурна самосвідомість педагога формується, насамперед, у процесі оволодіння культурно-історичними традиціями, при вивченні народознавчих предметів. Пізнаючи матеріальні та духовні цінності народів світу, молоді люди засвоюють відображене в них світосприймання, світорозуміння. Полікультурне виховання реалізує глибоке і всебічне пізнання рідного народу, його історії, культури, духовності через призму культури інших народів. На цьому підґрунті відбувається пізнання кожною особистістю самого

себе як індивідуальності і як частини своєї нації, а через неї і всього людства, організація самонавчання і самовиховання, найефективніших шляхів розвитку і самовдосконалення особистості.

Висновки. Таким чином, незважаючи на те, що основою полікультурності є знання особливостей культури інших народів, формувати її необхідно у майбутніх фахівців з образотворчого мистецтва, звертаючи увагу на роль рідного культурного середовища. Викладачеві необхідно сприяти створенню толерантного полікультурного середовища у навчальному закладі, що є однією з педагогічних умов виховання полікультурності і передбачає введення полікультурного компонента в такі навчальні дисципліни, як декоративно-прикладне мистецтво.

Полікультуралізм в освіті допомагає звернути різноманітність суспільства в корисний фактор його розвитку, забезпечує більш швидку адаптацію людини до мінливих умов існування, допомагає йому сформуванню більш багатогранну картину світу.

Список літератури:

1. Васютенкова І.В. Развитие поликультурной компетентности учителя в условиях последиplomного образования : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Санкт-Петербург, 2006. 27 с.
2. Степанов П.В. Толерантний человек: как его воспитать? *Народное образование*. 2001. № 6. С. 152–156.
3. Формування професійної компетентності майбутніх педагогів дошкільної та початкової освіти : збірник науково-методичних праць / за заг. ред. В.Є. Литньова, Н.Є. Колесник, Т.В. Наумчук. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 620 с. + CD.
4. Щеглова Е.М. Развитие поликультурной компетентности будущих специалистов : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Омск, 2005. 164 с.

References:

1. Vasutenko, I.V. (2006). Razvytye polykulturnoi kompetentnosti uchytelia v uslovyakh posledyplomnoho obrazovaniya [Development of multicultural competence of the teacher in the conditions of postgraduate education : author's abstract. diss. ... cand. ped. sciences: 13.00.01]. Sankt-Peterburg, 27 p. (in Russian)
2. Stepanov, P.V. (2001). Tolerantnyi chelovek: kak eho vospytat [A tolerant person: how to educate him]. *Narodnoe obrazovanie*, no. 6, p. 152–156. (in Russian)
3. Formuvannya profesiinoi kompetentnosti maibutnykh pedahohiv doshkilnoi ta pochatkovoї osvity: zbirnyk naukovo-metodychnykh prats (2014). [Formation of professional competence of future preschool and primary education teachers: a collection of scientific and methodological works]. Zhytomyr: ZHU, 620 p. (in Ukrainian)
4. Shcheglova, E.M. (2005). Razvytye polykulturnoi kompetentnosti budushchykh spetsyalystov : dys. ... kand. ped. nauk [Development of multicultural competence of future specialists: diss. ... cand. ped. of sciences]. Omsk, 164 p. (in Russian)